

Mångkultur i studierna för psykologi- och logopedi-studerande – ett kursexperiment över ämnes- och universitetsgränserna

Våren 2013 anordnades vid Åbo Akademis Institution för psykologi och logopedi¹ en ny, praktiskt inriktad kurs med mångkultur och flerspråkighet i det kliniska arbetet som huvudtema. Kursen var tvådelad och bestod av en föreläsningsdel om psykologens och talterapeutens arbete i en mångkulturell kontext och en praktisk del där studerande i mångprofessionella tvåpersoners team gjorde kognitiva och språkliga utredningar med ett flerspråkigt barn i dagisåldern. Även om genomförandet av kursen var utmanande för både studerande och arrangörernas del på grund av de många praktiska och organisatoriska momenten, upplevdes kursen som en värdefull och lyckad erfarenhet och ett koncept som är värt att vidareutveckla i framtiden.

”Utredning och behandling i en mångkulturell kontext”, fem studiepoäng, riktade sig till både psykologi- och logopedi-studerande i slutet av magisterstudierna och förverkligades i samarbete med Åbo universitets psykologi- och logopedi-ämnen inom ramen för Turku School of Behavioural Sciences² samt dagvårdsföreningen Sateenkaari Kotos två daghem VillaSukka och Halikolo i Åbo.

Bakgrunden till kursens uppkomst är det växande behovet av kunskap om flerspråkighet och mångkulturell kännedom på arbetsmarknaden; i början av år 2013 hade 13 procent av Åbos barn i daghemsåldern ett annat modersmål än finska och svenska och inom dagvården i Åbo talas förutom svenska och finska 49 stycken andra språk. De psykologer och talterapeuter som i dagarna utexamineras kommer med största sannolikhet att förr eller senare arbeta med klienter som kommer från en annan kulturell och språklig bakgrund än den finländska, men till dags dato har det inte funnits några möjligheter att i undervisningen speciellt beakta de särskilda frågor som aktualiseras när man arbetar med en klient som t.ex. inte behärskar finska och svenska eller som nyligen anlänt till landet, kanske med flyktingstatus, och ännu inte blivit bekant med vare sig språket eller kulturen.

Kursens syfte har följaktligen varit att göra en kartläggning av ett barns språk- och inlärningsfärdigheter, på både finska och modersmålet, och genom detta bekanta studeranden med olika aspekter av det kliniska arbetet

såväl gällande det fysiska mötet med en klient med mångkulturell bakgrund, den problematik som möter en person som kommer till Finland från ett annat land samt den finländska administrativa praxisen kring mångkulturellt kliniskarbete.

Tudelad kurshelhet

Kursen var tudelad och inleddes med en räkka gästföreläsningar av experter inom olika delområden. Teman som har behandlats är bland annat flerspråkighet, barns roll i olika kulturer, de finländska minoritetsreligionerna, samt hur man utför utredningar och behandlingar med hjälp av tolk, både ur talterapeut-, psykolog- och tolksynvinkel. Åbo stads representanter berättade också under en gästföreläsning om stadens praxis i dessa frågor.

Kursdeltagarna har fått möjlighet att reflektera över de särskilda villkor som gäller i utredningssammanhang där klienten inte är finländsk: undersökningsverktygen är vanligtvis normerade för klienter med finländsk bakgrund. I vilken omfattning kan man då använda dessa när det gäller personer från andra kulturer och med annat modersmål, och hur ska man tolka resultaten?

Under kursens praktiska del har studerande delat in sig i par bestående av en psykologi- och en logopedi-studerande och arbetat med varsitt barn, barnets föräldrar, tolk och daghemspersonal. Under ett slutseminarium i april dit även daghemspersonal, Åbo stads representanter samt andra intressenter var inbjudna, fick studerande ventiler sina erfarenheter av det praktiska arbetet. Via arbetet på daghemmen fick kursdeltagarna konkret

¹ F.r.o.m. 2015: Utbildningslinjerna för psykologi och logopedi vid Fakulteten för humaniora, psykologi och teologi.

² Turku School of Behavioral Sciences (TSBS) är ett samarbetsverk mellan de åboländska universitetens psykologi- och logopediämnen.

erfarenhet av att jobba med barn och föräldrar med en annan kulturbakgrund och ett annat modersmål, vilket upplevts som krävande men lärorikt – i en sådan kontext ställs helt annorlunda krav på kommunikations- och kontaktförmåga.

Praktiska utmaningar

De praktiska arrangemangen ställer högre krav än vanligt på studerandes flexibilitet – varje träff med barnet bör schemaläggas så att tiderna passar både studerande, daghem och tolk, och ibland även barnets föräldrar, och de testverktyg som ska användas bör bokas separat. Som i det kommande yrkeslivet är det många pusselbitar som måste falla på plats, och det har ställvis varit utmanande att få allt att gå ihop.

Att arbeta med tolk och med en klient som har ett annat modersmål än finska eller svenska skapar många utmaningar som kursdeltagarna konkret har fått konfrontera: man måste se till att informationen faktiskt vidareförmedlas på ett adekvat sätt och att tolken har fått tillräckligt med bakgrundsinformation så att kommunikationen löper. Tolkens yrkeskunnighet är av avgörande betydelse: hen måste kunna skapa kontakt till klienten och vara objektiv i förhållande till denna – möjligheten är stor att en tolk för ett litet språkområde personligen känner den som tolkas. I sådana fall är det viktigt att psykologen eller talterapeuten kan lita på att tolken inte säger sådant som inte hör till uppgiften, eller till exempel hjälper klienten under testningarna. Att döma av studerandes erfarenheter är ett gott tolksamarbete avgörande för hur arbetet med klienten fungerar.

Oberoende av språk och kultur är barn alltid barn, och kursdeltagarna har fått fundera över hur man bäst kan hålla en femåring koncentrerad ända till slutet av test-sessionen: lek- och springpauser har varit standardinslag under mötena med barnen. Stor självständighet har krävts av kursdeltagarna i upplägget och planeringen av sessionerna, även om handledning getts. Friheten och möjligheten till att ”tänka själv” har både upplevts som tung och som en av kursens styrkor.

Berikande samarbete

Föräldrarna till de barn som deltog i kursen har överlag varit mycket angelägna om att få veta hur de på bästa sätt kan stöda sitt barns språkinläring, och nyfikna på vad som kommit fram i kartläggningen. Under ett feedback-tillfälle med föräldrarna i slutet av kursen har teamet gett rekommendationer om hur språkinläringen ytterligare kunde stödas i det specifika fallet. Generellt sätt bygger en effektiv inläring av ett nytt språk på ett starkt modersmål, vilket betyder att det också är viktigt att hemspråket upprätthålls, även om föräldrarna i vissa fall varit så måna om att barnet ska lära sig en god finska, att de övergått till att tala finska med barnet även hemma.

Att arbeta tillsammans i ett team med en person från en annan studieinriktning har upplevts som mycket berikande; psykologers och talterapeuters fokus och sätt att arbeta kan skilja sig från varandra, och genom att tillsammans utföra en kartläggning av ett barns inlärningsfärdigheter har studerande fått bredda synfältet och fått nya perspektiv på det kliniska arbetet. Även om man som psykolog och talterapeut i yrkeslivet oftast jobbar i mångprofessionella team, är detta den enda kursen under utbildningen där studerande har fått möjlighet att öva sig på detta.

Också samarbetet med Åbo universitet har uppskattats – under kursen har svenska och finska smidigt talats om vartannat och i teamen ingick en person från vartdera universitetet. Föreläsarna har fått använda det språk de själva vill. Kursen fungerar som ett exempel på ett levande samarbete med grannuniversitetet och arbetslivet, som vi hoppas kunna upprätthålla i framtiden. Det största hindret för att arrangera kursen på nytt är i dagens läge ekonomisk, då tolkservicen är kostsam. Att inleda samarbete med tolkutbildningen i Åbo vore ett sätt att få ner dessa kostnader och trygga kursens framtid.

Yasmin Nyqvist arbetar som kurskoordinator och studierådgivare (utbildningslinjerna för psykologi och logopedi) vid Åbo Akademi.